

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 11 februari 1932 kl. 2 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande föreskrifter om rätt för kommuner å landet att upptaga lån.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 148, har herr *Lundén* hemställt, att i 79 § b) lagen om kommunalstyrelse på landet efter orden »anskaffas genom uttaxering» tillägges: »skolande i sistnämnda summa icke inräknas de belopp, som avse folkskoleväsendet».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Bestämmelserna i 7 kap. 79 § lag om kommunalstyrelse på landet och 7 kap. 74 § lag om kommunalstyrelse i stad angående landskommuners och städers rätt att upptaga lån utan att underställa beslutet Kungl. Maj:ts prövning hava i huvudsak tillkommit år 1910 och därefter endast undergått vissa formella ändringar. Före 1910 gällde bestämmelsen i 1862 års kommunalstyrelseförordningar, att beslut om upptagande av lån ställda på längre återbetalningstid än två år skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning. För Stockholm gällde dock fem i stället för två år.

Avsikten med denna bestämmelse var, att all kommunernas upplåning skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning med undantag av sådana lån på kort återbetalningstid, som kommunerna behövde upptaga för att täcka tillfälliga behov. Emellertid utnyttjade kommunerna denna sin fria lånerätt på annat sätt än som torde hava avsetts och täckte sålunda ofta behov, som måste anses vara av stadigvarande beskaffenhet, genom lån på kort tid, vilka därefter omsattes. Genom ett sådant tillvägagångssätt blev Kungl. Maj:ts prövningsrätt illusorisk, och för att råda bot härpå föreslog Kungl. Maj:t i proposition nr 86 till 1910 års riksdag inskränkning i kommunernas fria lånerätt. I propositionen framhölls att kommunernas fria lånerätt borde begränsas med hänsyn till deras ekonomiska bärkraft, och såsom lämplig mätare på densamma föreslogs dels den beskattningsbara inkomsten inom kommunerna dels ock den beslutade uttaxeringens belopp. Gränsen för den fria lånerätten ansågs därför lämpligen bära bestämmas till skillnaden mellan, å ena sidan, en tiondel av den inkomst för vilken enligt vederbörande kommunalförfattning kommunalutskylder skolat för sistförflutna året utgöras och, å andra sidan, den summa, som för

nämnda år beslutats skola i kommunen anskaffas genom uttaxering. Sådana bestämmelser föreslog Kungl. Maj:t skola införas i § 73 kommunalstyrelseförordningen för land och § 74 kommunalstyrelseförordningen för stad. I anledning av propositionen väcktes motion II:254 av friherre Palmstierna. I denna motion framhölls, att enligt lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer skulle i stad, där stadsfullmäktige funnes och Konungen på framställning av stadsfullmäktige eller kyrkostämma därom förordnat, bland annat folkskoleväsendet utgöra en för hela staden gemensam angelägenhet, vilken staden såsom kommun hade att vårda, och i sådan stad skulle kostnaderna för ovannämnda ändamål beslutas och utgöras på sätt om kommunalutskylder vore stadgat. I den mån stadskommunerna sålunda övertog folkskoleväsendet komme den för detsamma nödiga utdebiteringen att ske i den borgerliga i stället för i den kyrkliga kommunen. Då härigenom de städer, som överflyttat folkskoleväsendet till den borgerliga kommunen, komme att få sin fria lånerätt inskränkt och övriga städer kunde draga i betänkande att verkställa överflyttningen på grund av därigenom inträdande ytterligare inskränkning i deras lånerätt, yrkades i motionen att sådan stad vid lånerättens beräknande skulle få avdraga uttaxeringen för folkskoleväsendet.

Konstitutionsutskottet beaktade även motionärens synpunkter och uttalade därvid, att det icke kunde anses önskvärt, att omfånget av städernas fria lånerätt gjordes beroende av huruvida folkskoleväsendet vore lagt under den borgerliga eller den kyrkliga kommunens beslutanderätt. För att ifråga om den fria lånerättens omfång åstadkomma full likställighet mellan samtliga kommuner föreslog utskottet därför ändring i propositionen i den av motionären angivna riktningen genom att till den föreslagna lydelsen av § 74 i förordningen om kommunalstyrelse i stad foga bestämmelse att i den summa som beslutats skola i kommunen anskaffas genom uttaxering icke skulle inräknas de belopp, som avsåge folkskoleväsendet.

Riksdagen beslöt i överensstämmelse med utskottets hemställan. Här efter har denna bestämmelse endast undergått vissa formella ändringar huvudsakligen på grund av antagandet vid 1928 års riksdag av kommunal-skattelagen.

Sedan Kungl. Maj:t den 23 maj 1919 uppdragit åt tillkallade sakkunniga att verkställa utredning och avgiva förslag bland annat rörande frågan, huruvida och i vilken utsträckning ekonomiska angelägenheter, även i vad de avsåge kyrkliga ändamål, skulle kunna handläggas av den myndighet, som ägde besluta om den borgerliga kommunens angelägenheter, avgåvo dessa sakkunniga betänkande år 1922. De sakkunniga föreslogo att skolärendena obligatoriskt skulle såväl i stad som på land överföras till den borgerliga kommunen. I samband härmed yttrade de sakkunniga beträffande kommunernas fria lånerätt, att något behov i fråga om utsträckning av den fria lånerätten icke genom skolärendens överflyttning torde föreligga. Däremot ansågo de sakkunniga nödigt göra ändring

i detta stadgande för att förhindra att lånerätten minskades och anförde härutinnan bland annat:

»Genom folkskolebudgetens överflyttning till den borgerliga kommunen ökas nämligen det årliga behovet av uttaxering och på detta sätt minskas marginalen för den fria lånerätten. För dennas bibehållande i hittillsvarande utsträckning erfordras alltså, att vid beräkning av den summa, som beslutits skola i kommunen anskaffas genom uttaxering, uteslutas de belopp som avse folkskoleväsendet och därmed sammanhängande angelägenheter. Beträffande städerna, där i stor utsträckning folkskoleväsendet med stöd av lagen den 25 juni 1909 redan överflyttats till stadsfullmäktiges handläggning, finnes redan ett stadgande av sådant innehåll, och i enlighet därmed har även i kommunalförordningen för landet nu föreslagits ett motsvarande tillägg.

Det särskiljande av uttaxeringen för olika behov, som härav blir en följd, är en olägenhet. Men de sakkunniga hava icke ansett sig böra söka framställa något annat förslag till lånerättens begränsning, helst som vid en blivande allmän revision av kommunallagarna en ändring av bestämmelserna härutinnan även ur andra synpunkter synes vara önskelig.»

Vid 1930 års riksdag framlade Kungl. Maj:t i propositionerna nr 99 och 100 förslag till kommunallagar för land och stad samt lag om församlingsstyrelse m. m. Kungl. Maj:t föreslog, bland annat, beträffande frågan om skolärendens överflyttning till den borgerliga kommunen, att sådan överflyttning skulle kunna beträffande landskommunerna ske efter ungefär samma regler som dittills gällt blott för städerna eller sålunda allenast en fakultativ överflyttning av skolärendena. I propositionerna nämndes icke något beträffande denna överflyttnings inverkan på den fria lånerätten.

Konstitutionsutskottet kunde emellertid icke tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, utan framlade förslag avseende skolärendenas obligatoriska överflyttande till borgerliga kommunen såväl i stad som på landet. Härvid gjordes dock undantag dels för de landskommuner, vilka icke infört kommunalfullmäktige, dels ock för kommuner där den borgerliga kommunen och skoldistrikt icke sammanföll. Riksdagen godkände denna utskottets ståndpunkt, och i enlighet härmed infördes bestämmelser i vederbörliga lagar.

I nu föreliggande motion påpekar motionären att i trots av att skolväsendet numera även på landet överflyttats till den borgerliga kommunen likväl ingen ändring företagits beträffande bestämmelserna angående landskommunernas fria lånerätt, vilken lånerätt genom skolärendenas överförande sålunda måste minskas. I motionen anföres sålunda bland annat:

»Det förefaller, som om något bärande skäl för att behandla lands- och stadskommun olika i detta stycke icke föreligger. Vad som gäller för stadskommun synes också böra gälla för landskommun. Det kan icke heller vara motiverat att straffa en landskommun, som har mindre än 1,500 invånare men ändå vill införa kommunalfullmäktige, med en inskränkning i dess fria lånerätt, om den besluter sig för fullmäktigsystemet. Snarare bör ett överförande av beslutanderätten till fullmäktige i många fall uppmuntras. Det representativa systemet innebär nämligen, såsom all-

mänt erkännes, ökade garantier för en försiktig och planmässig hushållning i kommunerna».

Utskottet vidhåller den ståndpunkt, som konstitutionsutskottet år 1910 intog, att i fråga om den fria lånerätten full likställighet bör råda mellan samtliga kommuner och således även mellan stads- och landskommuner, och finner det alltså önskvärt, att bestämmelserna angående lands- och stadskommunernas fria lånerätt snarast möjligt bringas i överensstämmelse med varandra. Enär det emellertid ej utan vidare är klart, huruledes denna likställighet bör åvägbringas, och hänsyn torde få tagas till kommunernas ekonomiska bärkraft och upplåningsbehov, finner utskottet en närmare utredning böra äga rum beträffande genomförandet av likställigheten. Med hänsyn härtill finner utskottet det för närvarande ej möjligt att förorda någon viss ändring av lagen utan hemställer,

att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt verkställa utredning på vad sätt bestämmelserna om lands- och stadskommunernas fria upplåningsrätt böra bringas till överensstämmelse med varandra samt för riksdagen föreslå det förslag vartill utredningen föranleder.

Stockholm den 11 februari 1932.

På konstitutionsutskottets vägnar:

C. A. REUTERSKIÖLD.

Närvarande: Herrar Reuterskiöld, Sävström, K. J. Ekman,* Thulin, David Bergström, greve Spens, G. W. Hansson,* Vennerström, Mellén,* Larsén,* P. Sandström,* Gustafson i Kasenberg, Persson i Trången, Anderson i Norrköping, Karlsson i Vadstena, Holmström, Fast, Alströmer,* Norling* och Lundén.

* Ej närvarande vid utlåtandets jästering.